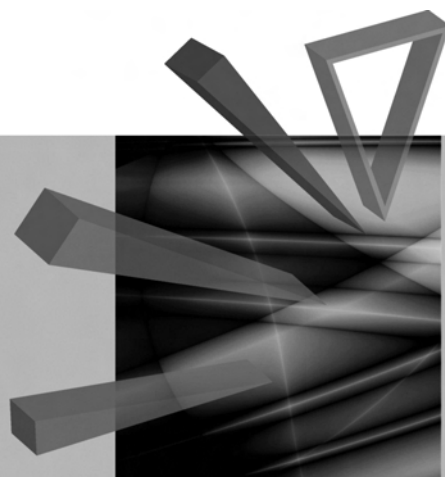

Problemy rozwoju regionalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak
Andrzej Raszkowski

Recenzenci: Piotr Bury, Beata Filipiak, Tadeusz Grabiński, Anna Malina, Danuta Stawasz,
Edward Stawasz, Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Elżbieta Kożuchowska

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Aleksandra Śliwka

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl>
oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon,
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-229-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Klasyfikacja dynamiczna europejskiej przestrzeni regionalnej ze względu na poziom identyfikatorów innowacyjności typu Output	15
Marek Szajt: Zmiana pozycji innowacyjnej regionów w rozszerzającej się Unii Europejskiej	29
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innowacyjność a rozwój regionalny – model miękki	39
Katarzyna Widera: Analiza porównawcza poziomu innowacyjności regionów	48
Elżbieta Sobczak: Statystyczna analiza pracujących według intensywności działalności B+R w państwach Unii Europejskiej.....	56
Malgorzata Markowska: Klasyfikacja unijnych regionów ze względu na dynamikę charakterystyk innowacyjności (w zakresie Output)	66
Dariusz Głuszczyk: Regionalny system innowacji – ujęcie definicyjne i modelowe (dyskusje na gruncie teorii).....	81
Andrzej Sztando: Ocena systemów wdrażania regionalnych strategii innowacji – raport z badań.....	90
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: Ocena pozycji polskich regionów ze względu na inteligentną specjalizację w europejskiej przestrzeni z wykorzystaniem klasyfikacji rozmytej.....	102
Anna Beata Kawka: Wpływ jakości kapitału ludzkiego na rozwój regionalny	114
Iwona Skrodzka: Kapitał intelektualny a poziom rozwoju gospodarczego polskich województw – model miękki	124
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regionalne zróżnicowanie kapitału intelektualnego przedsiębiorstw w Polsce	136
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: Rola ekoinnowacji w procesie zrównoważonego rozwoju regionu	147
Katarzyna Szymańska: Innowacyjność regionu jako narzędzie kształtujące kulturę organizacyjną MSP.....	158
Łukasz Mamica: Wzornictwo przemysłowe jako sektor przemysłów kreatywnych.....	168
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Łańcuchy dostaw w kształtowaniu innowacyjności regionów Polski zachodniej.....	178
Patrycja Zwiech: Znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju województwa zachodniopomorskiego.....	190

Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Wsparcie innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju województwa łódzkiego.....	201
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Instrumenty finansowe wspierające innowacyjność przedsiębiorstw województwa kujawsko-pomorskiego w świetle badań empirycznych.....	211
Marek Obrębalski: Współczesne problemy polityki regionalnej Unii Europejskiej i Polski.....	218
Bogdan Leszkiewicz: Strategie Unii Europejskiej w zakresie polityki regionalnej.....	228
Tomasz Dorożyński: Polityka spójności Unii Europejskiej a gospodarka lokalna i regionalna.....	236
Ewa Kusideł: Wpływ polityki spójności na konwergencję wewnętrzną w Polsce	246
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Analiza porównawcza województw Polski ze względu na wykorzystanie środków unijnych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w latach 2007–2010	257
Mariusz Wiśniewski: Regionalne zróżnicowanie absorpcji unijnego wsparcia dla polskiej wsi.....	266
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE i JASPERS na rzecz wzrostu gospodarczego	278
Alojzy Zalewski: Rynkowe uwarunkowania konkurencji terytorialnej w świetle inwestycji rzeczowych	290
Małgorzata Leśniak-Johann: Uwarunkowania konkurencji i współpracy w kontekście rozwoju turystyki na pograniczu dolnośląsko-saksońskim. Zarys problemu	300
Emilia Bogacka: Współpraca w zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze nadgranicznym Polski z Niemcami	312
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Karkonoskie parki narodowe (Karkonoski Park Narodowy i Krkonošský Národní Park) a rozwój transgranicznej przestrzeni regionalnej	321
Anna Malina, Dorota Mierzwa: Analiza porównawcza sytuacji makroekonomicznej Polski i krajów ościennych w okresie 20 lat przemian gospodarczych.....	330
Zbigniew Piepiora: Występowanie katastrof naturalnych w Europie i międzynarodowa współpraca w zakresie przeciwdziałania ich skutkom.....	342
Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju regionów basenu Morza Śródziemnego	357
Adam Dąbrowski: Globalizacja a regionalizm	366
Krzysztof Malik: Wybrane metody oceny polityki rozwoju regionu.....	374
Dorota Rynio: Regiony problemowe wobec nowego paradygmatu polityki regionalnej w Polsce	394

Piotr Rzeńca: Parki tematyczne jako czynnik rozwoju gospodarki. Identyfikacja zjawiska.....	405
Renata Lisowska: Uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w regionach zmarginalizowanych na przykładzie województwa łódzkiego.....	416
Aleksandra Koźlak: Transport jako czynnik rozwoju regionalnego	425
Adam Przybyłowski: Inwestycje transportowe w województwie dolnośląskim w aspekcie realizacji strategii zrównoważonego rozwoju	435
Paweł Andrzejczyk: Znaczenie logistyki zwrotnej dla zrównoważonego rozwoju regionu	450
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Wojewódzkie planowanie przestrzenne – istota, możliwości i ograniczenia.....	460
Andrzej Raszkowski: Wybrane aspekty orientacji marketingowej jednostek terytorialnych.....	470
Krzysztof Wiktorowski: Tożsamość regionalna i lokalna jako element zrównoważonego rozwoju regionu zachodniopomorskiego	480
Jan Polski: Efekty zewnętrzne w marketingu urbanistycznym	491
Danuta Stawasz: Regionalne zróżnicowania rozwoju polskich regionów po 10 latach funkcjonowania samorządu terytorialnego	501
Beata Bal-Domańska: Klasyfikacja podregionów Polski szczebla NUTS-3 ze względu na poziom rozwoju gospodarczego	509
Łukasz Mach: Zastosowanie metod wielowymiarowej analizy do oceny potencjału rozwojowego regionów.....	520
Grażyna Karmowska: Porównanie rozwoju subregionów województwa zachodniopomorskiego w latach 1999–2007	530
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stymulowanie zrównoważonego rozwoju w regionie zachodniopomorskim przy wykorzystaniu dobrych praktyk.....	542
Maria Kola-Bezka: Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju regionu w świetle wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego	552
Joanna Kosmaczewska: Przedsiębiorczość jako stymulanta turystycznego rozwoju obszarów wiejskich.....	563
Sandra Misiak: Aktywność zawodowa kobiet w województwie zachodniopomorskim	573
Agnieszka Skowronek-Grądział: Analiza porównawcza obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska	582
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analiza zróżnicowania przestrzennego wydatków na usługi z zakresu oświaty i wychowania w Polsce	594
Anna Majchrzak: Ocena sytuacji finansowej powiatów województwa wielkopolskiego z wykorzystaniem metody Warda	602
Marian Maciejuk: Struktura pomocy publicznej dla przedsiębiorców w Polsce w latach 2006-2009	612

Tomasz Kołakowski: Pomoc publiczna udzielona przez dolnośląskie samorządy podmiotom gospodarczym – dynamika i rodzaje wsparcia.....	623
Andrzej Wasiak: Restrukturyzacja w PKP na przykładzie PKP Energetyka SA	636
Monika Murzyn-Kupisz: Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego a efekty mnożnikowe w gospodarce lokalnej i regionalnej.....	645
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Wykorzystanie wielowymiarowej analizy dyskryminacyjnej do grupowania wspólnot mieszkaniowych	658
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Działalność eksportowa spółek z udziałem kapitału zagranicznego – regionalne zróżnicowania w Polsce.....	668

Summaries

Malgorzata Markowska, Danuta Strahl: Dynamic classification of the European regional space regarding the level of Output innovation identifiers	28
Marek Szajt: Change in the innovative position of regions in the enlarging European Union.....	38
Elżbieta Izabela Misiewicz: Innovation and regional development – the soft model	47
Katarzyna Widera: Comparative analysis of the level of innovation in regions.....	55
Elżbieta Sobczak: Statistical analysis of workforce by the intensity of R&D activity in EU countries	65
Malgorzata Markowska: EU regions classification by the dynamics of innovation characteristics (regarding Output)	80
Dariusz Głuszczyk: Regional innovation system – the definitive and the model approach (theoretical discussions).....	89
Andrzej Sztando: Assessment of the regional innovation strategies implementation systems – a study report.....	101
Bartłomiej Jefmański, Malgorzata Markowska: The assessment of Polish regions with regard to smart specialization in European space applying fuzzy classification.....	113
Anna Beata Kawka: The influence of human capital quality on regional development.....	123
Iwona Skrodzka: Intellectual capital influence and the level of economic development in Polish regions – the soft model.....	135
Malgorzata Juchniewicz, Urszula Tomczyk: Regional differentiation of enterprise intellectual capital in Poland.....	146
Magdalena Graczyk, Leszek Kaźmierczak-Piwko: The role of eco-innovation in the process of sustainable development of a region.....	157

Katarzyna Szymańska: Region innovativeness as a tool shaping the organisational culture of SMEs.....	167
Lukasz Mamica: Industrial design as a sector of creative industries.....	177
Arkadiusz Świadek, Marek Tomaszewski: Supply chain in shaping the innovativeness of Western Poland regions	189
Patrycja Zwiech: The importance of human capital in the development of West Pomeranian Voivodeship	200
Janusz Kornecki, Maciej Kokotek, Arkadiusz Szymański: Support for the innovativeness of small and medium-sized enterprises in the development of Łódź Voivodeship.....	210
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Financial instruments supporting the innovativeness of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship in the light of empirical research	217
Marek Obrębalski: Contemporary problems of the regional policy of the European Union and Poland	227
Bogdan Leszkiewicz: Strategies of the European Union regional policy	235
Tomasz Dorożyński: The role of EU cohesion policy in regional and local economy.....	245
Ewa Kusidel: The impact of the cohesion policy on the internal convergence in Poland	256
Artur Lipieta, Barbara Pawelek, Roman Huptas: Comparative analysis of Polish Nuts 2 level regions from the point of view of the level of using European funds from the European Regional Development Fund for the period between January 2007 and June 2010	265
Mariusz Wiśniewski: Regional diversification of EU support absorption for Polish rural areas.....	277
Kinga Wasilewska: JESSICA, JEREMIE and JASPERS for economic growth.....	289
Alojzy Zalewski: Market determinants of territorial competition in the light of material investments.....	299
Małgorzata Leśniak-Johann: Conditions of the cooperation and competition in tourism in Saxony–Lower Silesian borderland. Selected problems.....	311
Emilia Bogacka: Cooperation in the area of public safety in the Poland–Germany borderland.....	320
Alina Kulczyk-Dynowska, Katarzyna Przybyła: Giant Mountains national parks (KPN and KRNAP) and the development of cross-border regional space	329
Anna Malina, Dorota Mierzwa: A comparative analysis of macroeconomic situation in Poland and neighbouring countries in the 20-year period of structural changes	341
Zbigniew Piepiora: The occurrence of natural disasters in Europe and the international cooperation in the field of counteracting their results	356

Jakub Piecuch, Łukasz Paluch: Determinants of social and economic development of the Mediterranean basin regions.....	365
Adam Dąbrowski: Globalization and regionalization.....	373
Krzysztof Malik: Chosen methods of regional development policy evaluation	393
Dorota Rynio: Problem regions in the face of a new paradigm of the regional policy in Poland	404
Piotr Rzeńca: Theme parks as a factor in the development of economy. An identification of the phenomenon	415
Renata Lisowska: The determinants of SME growth in marginalized regions illustrated with the example of Łódź Voivodeship	424
Aleksandra Koźlak: Transport as a factor of regional development	434
Adam Przybyłowski: Transport investments in Lower Silesian Voivodeship in the context of sustainable development strategy	449
Paweł Andrzejczyk: The significance of reverse logistics for balanced region development.....	459
Waldemar A. Gorzym-Wilkowski: Voivodeship spatial planning – the essence, opportunities and constraints	469
Andrzej Raszkowski: Selected aspects of the marketing orientation of territorial units	479
Krzysztof Wiktorowski: Regional and local identity as an element of sustainable development of the West Pomeranian region.....	490
Jan Polski: External effects in urban marketing.....	500
Danuta Stawasz: Regional differences in the development of Polish regions after the establishment of territorial self-government	508
Beata Bal-Domańska: Classification of Polish sub-regions (NUTS-3) by economic development level	519
Łukasz Mach: Application of the methods of multidimensional comparative analysis as a basis for parameters assignment of development potential of regions.....	529
Grażyna Karmowska: A comparison of the development of the subregions of West Pomeranian Voivodeship in 1999-2007.....	541
Ewa Mazur-Wierzbicka: Stimulating sustainable development in West Pomeranian Voivodeship by using good practices.....	551
Maria Kola-Bezka: Entrepreneurship as a factor of regional development on the basis of the survey results of the residents of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship	562
Joanna Kosmaczewska: Entrepreneurship as a stimulus to tourism development in rural areas	572
Sandra Misiak: Professional activity of women in West Pomeranian Voivodeship.....	581
Agnieszka Skowronek-Grądziel: A comparative analysis of rural areas in the field of environment protection infrastructure	593

Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Analysis of spatial differentiation of expenditure on education in Poland.....	601
Anna Majchrzak: Financial standing of counties in Greater Poland Voivodeship assessed with Ward's method.....	611
Marian Maciejuk: The structure of public aid for entrepreneurs in Poland in the period 2006-2009.....	622
Tomasz Kołakowski: Public aid granted to economic entities by Lower Silesian self-governments – dynamics and types of support.....	635
Andrzej Wasiak: Restructuring in PKP illustrated by the case of PKP Energetyka SA.....	644
Monika Murzyn-Kupisz: Activities aimed at preservation of cultural heritage and multiplier effects in the local and regional economy.....	657
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Using the multidimensional discriminant analysis for grouping housing cooperatives.....	667
Agnieszka Kłysik-Uryszek: Export activity of companies with foreign capital – regional differences in Poland.....	677

Maria Kola-Bezka

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ JAKO CZYNNIK ROZWOJU REGIONU W ŚWIETLE WYNIKÓW BADANIA ANKIETOWEGO MIESZKAŃCÓW WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO¹

Streszczenie: Przedmiotem opracowania jest prezentacja wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, którego celem było rozpoznanie klimatu przedsiębiorczości w tym regionie. Wskazują one, że mieszkańcy tego województwa postrzegają przedsiębiorczość jako ważny czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Dostrzegają istnienie licznych barier przedsiębiorczości, ale jednocześnie wskazują na istnienie sprzyjających warunków do jej rozwoju. Według respondentów w tworzenie korzystnych warunków rozwoju przedsiębiorczości powinny angażować się instytucje publiczne i prywatne, a największą aktywność w tym zakresie powinny wykazywać władze samorządowe. Do najbardziej pożądaných działań wspierających przedsiębiorczość w województwie kujawsko-pomorskim zaliczono instrumenty prawno-ekonomiczne, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej.

Słowa kluczowe: przedsiębiorczość, czynniki rozwoju, rozwój regionalny.

1. Wstęp

W teoretycznych koncepcjach rozwoju regionalnego² przedsiębiorczość, rozumiana jako działalność przedsiębiorstw, jest jednym z kluczowych jego czynników. Teorie te wskazują, że przedsiębiorstwa, wykorzystując zasoby regionu, są generatorem postępu technicznego i innowacji, a efekty ich funkcjonowania są większe i bardziej korzystne dla regionu, gdy wypracowywane są w wyniku współpracy z innymi

¹ Praca naukowa sfinansowana ze środków na naukę w latach 2010–2012 jako projekt badawczy NN114241838.

² Należy wśród nich wymienić przede wszystkim: teorię centrum-peryferie, neoklasyczne teorie wzrostu regionalnego, koncepcje wzrostu endogenicznego, teorię postkeynesowską, teorię bazy ekonomicznej, koncepcję cyklu życia produktu, teorie biegunów wzrostu, teorię kumulatywnej przyczynowości, koncepcję ekorozwoju, koncepcję rozwoju opartego na procesach innowacyjnych, koncepcję terytorialnych systemów produkcyjnych oraz teorię klastrów [Bąk i in. 2001, s. 24–29; Makiela 2008, s. 26–33; Gawlikowska-Hueckel 2002, s. 11–113].

przedsiębiorstwami i instytucjami ułatwiającymi im sprawne działanie na rynku (szeroko rozumianymi instytucjami otoczenia biznesu). Dla rozwoju regionu niezmiernie ważny jest klimat sprzyjający przedsiębiorczości. Zależy on od wielu czynników. Wśród najważniejszych należy wymienić sytuację gospodarczą na rynku międzynarodowym, od której uzależniona jest intensywność aktywności podmiotów gospodarczych, działalność władz samorządowych na rzecz usuwania barier przedsiębiorczości oraz postawy przedsiębiorcze mieszkańców regionu. Postawy te są pochodną wyznawanego przez mieszkańców regionu systemu wartości. K. Safin nazywa go „aksjologicznym obszarem przedsiębiorczości”, który wyznacza przedsiębiorcy zakres jego aktywności gospodarczej, nadając jej jednocześnie społecznie akceptowany charakter [Safin 2004, s. 46].

Postawy przedsiębiorcze przejawiają się m.in. w gotowości do podejmowania i twórczego rozwiązywania problemów oraz umiejętności wykorzystywania pojawiających się nowych możliwości i elastycznego przystosowywania się do zmieniających się warunków [Buczowski, Marek 1998, s. 27–28]. Charakteryzują się dużą potrzebą osiągnięć, skłonnością do podejmowania ryzyka, tolerowaniem niepewności, skłonnością do rywalizacji i potrzebą jej przejawiania, a także pragnieniem awansu i uznania. W literaturze przedmiotu można spotkać opinie, że w Polsce postawy te nie są mocno zakorzenione. Za główną przyczynę takiego stanu rzeczy uznaje się tradycję opartą na stosunkowo niskim wartościowaniu przedsiębiorczości jako formy aktywności zawodowej. Wywodzi się ona z kultury staropolskiej, niechętnie odnoszącej się do pomnażania bogactwa jako celu życia. Kultura ta oparta była na doktrynie katolickiej, opowiadającej się za egalitarnym podziałem dóbr i głoszącej przekonanie, że zarówno bieda, jak i nadmiar są przejawem zaburzeń stanu normalnego [Kisiel 1999, s. 21–28].

Regionalna kultura przedsiębiorczości, czyli postawa społeczności regionu wobec zachowań przedsiębiorczych, ma wpływ na relacje podmiotów gospodarczych z otoczeniem i przekłada się na wyniki ekonomiczne regionu. „Wyobrażenia ekonomiczne nie jest tworem racjonalnym – zdominowana jest przez emocje, intuicję i stereotypy. Od tego, czy te emocje i stereotypy będą pozytywne i proprzedsiębiorcze, zależy w dużej mierze skala i forma konkretnych działań przedsiębiorczych (podejmowanych indywidualnie i w ramach korporacji). Wyobrażenia, które nie umożliwiają pozytywnej oceny zachowań przedsiębiorczych, nie mogą stanowić stabilnego fundamentu gospodarczego rozwoju” [Glinka 2008, s. 194].

Przedmiotem opracowania jest prezentacja wyników badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego, którego celem było rozpoznanie klimatu przedsiębiorczości w tym regionie. Ankietowanie przeprowadzono w okresie od stycznia do maja 2011 r. W rezultacie otrzymano 450 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy. Respondentami były głównie osoby wieku 20–29 lat (ich udział w ogólnej liczbie badanych mieszkańców wynosił 90,4%). W opracowaniu przeanalizowano stosunek mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego do

przedsiębiorczości jako czynnika rozwoju regionu. Przedstawiono opinie mieszkańców o stymulantach i barierach przedsiębiorczości, podmiotach, które powinny ją wspierać, a także pożądanym działaniach wspomagających jej rozwój w regionie.

2. Znaczenie przedsiębiorczości dla rozwoju regionu – wyniki badania ankietowego³

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że respondenci bardzo szeroko rozumieli przedsiębiorczość regionu. Nie był to dla nich tylko synonim sektora przedsiębiorstw nowo powstałych lub podmiotów gospodarczych funkcjonujących w regionie od dłuższego czasu. Większość z nich postrzegała przedsiębiorczość w regionie nie tylko jako cechę przedsiębiorstw, lecz jako istotną umiejętność warunkującą społeczno-gospodarczy rozwój regionu. Ponad 65% respondentów wskazało, że przedsiębiorczość w regionie to umiejętność wykorzystania czynników, głównie o charakterze ekonomicznym, społecznym, prawnym i politycznym, które sprzyjają społeczno-gospodarczemu rozwojowi regionu. Duża grupa badanych mieszkańców wiązała przedsiębiorczość z umiejętnością poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu (41,8% respondentów) oraz z umiejętnością podwyższenia atrakcyjności regionu – nie tylko inwestycyjnej, ale także np. turystycznej (40,7%). Oznacza to, że przedsiębiorczość regionu jest postrzegana nie tylko jako atrybut przedsiębiorstw i składowa struktury gospodarczej regionu, ale również jako cecha podmiotów sektora publicznego i obywatelskiego (tab. 1).

Równie szeroko rozumiane było przez respondentów pojęcie innowacyjności w regionie⁴. Wprawdzie 80,2% z nich utożsamiało innowacyjność w regionie z wprowadzaniem nowych technologii, a 40,7% z modyfikowaniem istniejących i/lub wprowadzaniem do produkcji nowych produktów, jednak aż 72,2% respondentów postrzegało ją jako umiejętność tworzenia i adaptacji nowości w różnych sferach życia społeczności regionu, a 48,0% jako zdolność do szybkiego i elastycznego reagowania na zmiany zachodzące w jego otoczeniu. Oznacza to, że również innowacyjność jest traktowana nie tylko jako atrybut przedsiębiorstw i cecha gospodarki regionalnej, ale jako ważne uwarunkowanie gospodarczego i pozagospodarczego rozwoju regionu. Potwierdzeniem tych wniosków jest struktura odpowiedzi na pytanie, w którym respondenci zostali poproszeni o wskazanie, w jakim stopniu przed-

³ Badanie, którego wyniki prezentowane są w niniejszym opracowaniu, jest częścią międzynarodowego projektu badawczego pt. „Przedsiębiorczość i innowacyjność jako czynniki rozwoju regionów EŚW w kontekście wspólnotowej polityki spójności (ze szczególnym uwzględnieniem Polski)”, realizowanego w latach 2010–2012 pod kierunkiem W. Kosiedowskiego. Poza województwem kujawsko-pomorskim badania ankietowe mieszkańców EŚW zostały przeprowadzone w województwie warmińsko-mazurskim, na Litwie, Łotwie i Białorusi.

⁴ Relacje między przedsiębiorczością a innowacyjnością są bardzo złożone i w literaturze przedmiotu nie są jednoznacznie definiowane. Zespół badawczy, przygotowując koncepcję badania, przyjął, że innowacyjność, czyli zdolność do wdrażania innowacji, jest jednym z zasobów przedsiębiorczości (por. [Moszkowicz 2006, s. 47–48]).

Tabela 1. Postrzeganie przedsiębiorczości przez mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	Udział respondentów (%)
Przedsiębiorczość to umiejętność wykorzystania całokształtu czynników (ekonomicznych, społecznych, prawnych, politycznych i in.) sprzyjających społeczno-gospodarczemu rozwojowi regionu	293	65,1
Przedsiębiorczość to rozwój nowych form aktywności gospodarczej w regionie	188	41,8
Przedsiębiorczość to umiejętność poprawy konkurencyjności gospodarczej regionu	188	41,8
Przedsiębiorczość to powstawanie nowych przedsiębiorstw w regionie	184	40,9
Przedsiębiorczość to umiejętność podwyższenia atrakcyjności regionu (inwestycyjnej, turystycznej i in.)	183	40,7
Przedsiębiorczość to skuteczne dążenie do zwiększenia efektywności i rentowności przedsiębiorstw	182	40,4
Przedsiębiorczość to zwiększenie rozmiarów realizowanej w regionie działalności gospodarczej	119	26,4
Przedsiębiorczość to inne, niż wymienione, działania	1	0,2

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci zostali poproszeni o wskazanie 3, najważniejszych według nich, definicji przedsiębiorczości w regionie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego.

Tabela 2. Znaczenie przedsiębiorczości i innowacyjności dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu według mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	Udział respondentów (%)
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w bardzo znaczącym stopniu	69	15,3
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w znaczącym stopniu	252	56,0
Przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu w niewielkim stopniu	121	26,9
Przedsiębiorczość i innowacyjność nie mają znaczenia dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu	3	0,7
Brak odpowiedzi	5	1,1

Źródło: jak w tab. 1.

siębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do rozwoju społeczno-gospodarczego ich regionu. Ponad 70,0% z nich odpowiedziało, że przedsiębiorczość i innowacyjność przyczyniają się do tego rozwoju w dużym stopniu (56,0% respondentów wskazało wariant odpowiedzi „w znaczącym stopniu”, a 15,3% wariant „w bardzo znaczącym stopniu”). Niewielki związek pomiędzy przedsiębiorczością i innowacyjnością a rozwojem społeczno-gospodarczym regionu widziało 26,9% respondentów. Jedyne dla 0,7% respondentów przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie nie miały związku z jego rozwojem społeczno-gospodarczym (tab. 2).

Tabela 3. Czynniki stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w ocenie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa
Dostępność środków finansowych UE przeznaczonych dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności	3,27
Dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form podwyższania kwalifikacji	2,92
Dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,69
Współpraca międzynarodowa (w tym międzyregionalna)	2,68
Ułatwienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw (uproszczenie procedur administracyjnych)	2,61
Dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp.	2,60
Dobrze rozwinięta infrastruktura techniczna (dostępność komunikacyjna, drogi, sieć energetyczna i wodno-kanalizacyjna, sieć telefoniczna, tereny inwestycyjne, nieruchomości)	2,54
Wyższe wykształcenie mieszkańców regionu	2,51
Rozwój działalności naukowo-badawczej w regionie oraz współpraca między jednostkami naukowo-badawczymi i podmiotami gospodarczymi	2,46
Działalność parków przemysłowych, parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości itp.	2,46
Działalność na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	2,42
Przedsięwzięcia stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowane przez organy samorządu terytorialnego	2,41
Przedsięwzięcia stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie podejmowane przez organy rządowe	2,30
Wysoki poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu	2,30
Odpowiednie programy edukacyjne prezentowane w środkach masowego przekazu	2,29
Działalność izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego i in.	2,10
Tradycje przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie	1,97
Inne	0,03

Uwagi: respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny czynników stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny.

Źródło: jak w tab. 1.

Wśród najważniejszych stymulantów przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie respondenci wskazali dostęp podmiotów gospodarczych do instrumentów finansowych (środków finansowych UE oraz kredytów), a także możliwość korzystania przez ludność i przedsiębiorców z różnych form podwyższania kwalifikacji. Ważnym czynnikiem stymulującym przedsiębiorczość i innowacyjność w ocenie respondentów była współpraca międzynarodowa (tab. 3).

W grupie najistotniejszych czynników ograniczających przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie znalazły się natomiast: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna w województwie kujawsko-pomorskim, niski poziom jego rozwoju społeczno-gospodarczego, utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw oraz brak lub niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe (tab. 4). Warto odnotować, że prawie wszystkie czynniki stymulujące przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie wymienione w kwestionariuszu ankiety zostały ocenione przez respondentów jako istotne w przypadku ich województwa. Średnie oceny punktowe tych czynników w skali od 0 do 4, gdzie 0 oznacza czynnik nieistotny, a 4 – czynnik bardzo istotny, były wyższe od 2. Ponadto oceny większości czynników stymulujących były wyższe niż średnie oceny punktowe większości czynników ograniczających przedsiębiorczość i innowacyjność w województwie kujawsko-pomorskim. Może to oznaczać, że według respondentów w regionie tym, pomimo występowania pewnych barier, istnieją sprzyjające warunki do rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności.

Tabela 4. Bariery przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie w ocenie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa
1	2
Słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (utrudniona dostępność komunikacyjna, słabe drogi, niewydolna sieć energetyczna, wodno-kanalizacyjna i telefoniczna, deficyt terenów inwestycyjnych, zły stan nieruchomości)	2,47
Niski poziom społeczno-gospodarczego rozwoju regionu	2,29
Utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw (zbyt skomplikowane procedury administracyjne)	2,22
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie podejmowanych przez organy rządowe	2,22
Brak/niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowanych przez organy samorządu terytorialnego	2,17
Utrudniony dostęp podmiotów gospodarczych do kredytów	2,09
Brak dostępu/utrudniony dostęp do środków finansowych UE przeznaczonych dla przedsiębiorstw na wspieranie ich działalności	2,04

Tabela 4. cd.

1	2
Brak/niedostateczna skala działalności naukowo-badawczej w regionie oraz współpracy pomiędzy sferą naukową i sferą praktyki gospodarczej	2,01
Brak tradycji przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie	1,97
Niski udział ludności regionu z wyższym wykształceniem	1,96
Brak/niedostateczna skala współpraca międzynarodowej (w tym międzyregionalnej)	1,96
Brak dostępu/utrudniony dostęp do ludności i przedsiębiorców do różnych form podwyższania kwalifikacji	1,93
Brak/niedostateczna skala działalności na terenie regionu podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego	1,90
Brak/niedostateczna skala działalności parków przemysłowych, parków technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości itp.	1,90
Brak/niedostateczna skala działalności izb handlowo-przemysłowych, regionalnych i lokalnych stowarzyszeń o charakterze gospodarczym, agencji rozwoju regionalnego i in.	1,87
Brak dostępu/utrudniony dostęp ludności i przedsiębiorców do różnych form pomocy informacyjnej, doradczej, konsultacyjnej itp.	1,87
Brak/nieodpowiednie programy edukacyjne prezentowane w środkach masowego przekazu	1,81
Inne	0,03

Uwagi: respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny czynników ograniczających przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie w skali od 0 – czynnik nieistotny do 4 – czynnik bardzo istotny.

Źródło: jak w tab. 1.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie według respondentów powinno być przede wszystkim domeną organów samorządu terytorialnego. Ważną rolę w tym zakresie powinny odgrywać również instytucje otoczenia biznesu, takie jak: działające w regionie agencje rozwoju regionalnego, parki technologiczne i inkubatory przedsiębiorczości, a ponadto szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe (tab. 5). Opinie te są potwierdzeniem wcześniej sformułowanego wniosku, że postrzeganie przedsiębiorczości w regionie przez respondentów wykracza poza jej popularne rozumienie. Oprócz działalności podmiotów gospodarczych obejmuje ona także zaangażowanie podmiotów sektora publicznego i społecznego w aktywizowanie przedsiębiorstw na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w województwie kujawsko-pomorskim najczęściej wymieniane były: instrumenty podatkowe (ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe), które wskazało 58,4% respondentów, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu oferujących pomoc doradczą, informacyjną, szkoleniową itp. (49,8%), tworzenie specjalnych stref ekonomicznych (46,2%) oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej (42,4%; tab. 6).

Tabela 5. Znaczenie podmiotów, które powinny wspierać rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie, w ocenie mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Średnia ocena punktowa
Organy samorządu terytorialnego	3,08
Instytucje otoczenia biznesu (agencje rozwoju regionalnego, ośrodki wsparcia biznesu, parki technologiczne, inkubatory przedsiębiorczości itp.)	2,92
Szkoły wyższe, jednostki badawczo-rozwojowe itp.	2,85
Organy administracji rządowej	2,48
Banki, instytucje kredytowe	2,47
Inne	0,04

Uwagi: respondenci zostali poproszeni o dokonanie oceny znaczenia podmiotów, które powinny wspierać rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w regionie, w skali od 0 – podmiot pełniący najmniejszą rolę w systemie wsparcia przedsiębiorczości i innowacyjności do 4 – podmiot najważniejszy.

Źródło: jak w tab. 1.

Tabela 6. Najbardziej pożądane działania wspierające przedsiębiorczość w regionie według mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego

Wyszczególnienie	Liczba respondentów	Udział respondentów (%)
Ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe	263	58,4
Rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu wspierających rozwój przedsiębiorczości	224	49,8
Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych	208	46,2
Organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej	190	42,2
Uproszczenie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej	136	30,2
Ulgi w podatkach lokalnych	85	18,9
Inwestycje w infrastrukturę techniczną	69	15,3
Promocja regionu jako atrakcyjnego miejsca prowadzenia działalności gospodarczej	64	14,2
Działania na rzecz pozyskiwania kapitału zagranicznego	37	8,2
Ułatwienia w ubieganiu się o środki finansowe z UE	36	8,0
Inne	0	0,0

Uwagi: udziały nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci zostali poproszeni o wskazanie 3, najważniejszych według nich, działań wspierających przedsiębiorczość w regionie.

Źródło: jak w tab. 1.

W kontekście dynamizowania rozwoju społeczno-gospodarczego województwa kujawsko-pomorskiego jego mieszkańcy dostrzegali konieczność wspierania przedsiębiorstw nie tylko w postaci ułatwień związanych z realizacją i finansowaniem inwestycji, ale również w formie pomocy w nawiązywaniu współpracy z uczelniami i instytucjami naukowo-badawczymi. Jak pokazują liczne przykłady na świecie, współpraca ta jest niezwykle istotna, ponieważ umożliwia wykorzystanie potencjału intelektualnego i technicznego instytucji badawczo-naukowych do wypracowania rozwiązań odpowiadających potrzebom przedsiębiorstw i społeczności regionu. Wśród najbardziej pożądanых działań wspierających przedsiębiorczość w regionie, stosunkowo mała liczba respondentów (15,3%) wskazała inwestycje w infrastrukturę techniczną. Może to oznaczać, że pomimo dostrzeganej przez respondentów bariery przedsiębiorczości, jaką jest słabo rozwinięta infrastruktura techniczna (utrudniona dostępność komunikacyjna, niska jakość dróg itp.), priorytetem w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego regionu powinno być według nich wspieranie przedsiębiorstw realizujących działania inwestycyjne i umożliwianie im nawiązywania współpracy z szeroko rozumianymi instytucjami otoczenia biznesu oraz instytucjami naukowo-badawczymi. W ocenie badanych mieszkańców instrumenty prawno-ekonomiczne, tworzenie trwałych powiązań między podmiotami sfery nauki i praktyki gospodarczej dających obopólne korzyści współpracującym stronom oraz dostęp do usług instytucji otoczenia biznesu mają większe znaczenie dla rozwoju przedsiębiorstw i regionu niż rozwinięta infrastruktura techniczna. Infrastruktura ta uważana była za czynnik ważny, ale niewystarczający.

3. Zakończenie

Wyniki przeprowadzonego badania wskazują, że mieszkańcy województwa kujawsko-pomorskiego postrzegali przedsiębiorczość jako ważny czynnik społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Przedsiębiorczość, podobnie jak innowacyjność, była przez nich rozumiana nie tylko jako atrybut przedsiębiorstw i element struktury gospodarczej regionu, ale także jako cecha podmiotów sektora publicznego i obywatelskiego. Respondenci dostrzegali istnienie barier przedsiębiorczości w województwie kujawsko-pomorskim, do których należały przede wszystkim: słabo rozwinięta infrastruktura techniczna, niski poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, utrudnienia związane z zakładaniem nowych przedsiębiorstw oraz niedostateczna skala przedsięwzięć stymulujących przedsiębiorczość i innowacyjność w regionie, podejmowanych zarówno przez organy rządowe, jak i samorządowe. W ich ocenie w regionie tym istniały jednak sprzyjające warunki do rozwoju przedsiębiorczości. Wśród najważniejszych czynników stymulujących przedsiębiorczość respondenci wskazali: dostęp podmiotów gospodarczych do zewnętrznych źródeł finansowania (środków finansowych UE oraz kredytów), a także możliwość korzystania przez ludność i przedsiębiorców z różnych form podwyższania kwalifikacji. Największe znaczenie dla rozwoju przedsiębiorczości w regionie powinny mieć, według bada-

nych mieszkańców, instytucje publiczne, tj. organy samorządu terytorialnego, a w dalszej kolejności: instytucje otoczenia biznesu, szkoły wyższe i jednostki badawczo-rozwojowe. Natomiast do najbardziej pożądaných działań wspierających przedsiębiorczość w województwie kujawsko-pomorskim zaliczono: ulgi inwestycyjne dla przedsiębiorstw realizujących działania rozwojowe, rozwój na terenie regionu instytucji otoczenia biznesu, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych oraz organizowanie powiązań między sferą nauki i sferą praktyki gospodarczej.

Opinie wyrażone przez respondentów wskazują na istnienie w województwie kujawsko-pomorskim klimatu sprzyjającego przedsiębiorczości. Dla interpretacji wyników badania duże znaczenie ma jednak fakt, że objęto nim głównie młode osoby w wieku 20–29 lat. Postawom proprzedsiębiorczym respondentów sprzyjały zapewne cechy typowe dla młodych ludzi, tzn. chęć „bycia panem własnego losu”, stosunkowo duża skłonność do ryzyka, potrzeba „zdrowej” rywalizacji, wyobraźnia. W dużej mierze zostały one ukształtowane w wieloletnim procesie edukacyjnym, nieobciążonym stereotypami upowszechnianymi przez kilkadziesiąt lat istnienia PRL oraz powstałymi w okresie, gdy w Polsce po 1989 r. na nowo rodziła się przedsiębiorczość⁵.

Wyniki przeprowadzonego badania, ze względu na niewielką liczbę kwestionariuszy zwrotnych, nie uprawniają do uogólniania sformułowanych wniosków na całą społeczność województwa kujawsko-pomorskiego i mogą mieć charakter jedynie poglądowy. Dają jednak możliwość poznania ocen i opinii wyrażanych przez mieszkańców regionu i jako takie mogą być wartościowym uzupełnieniem analiz ilościowych dotyczących przedsiębiorczości w regionie, operujących wielkościami statystycznymi.

Literatura

- Bąk M., Grabowski M., Kulawczuk P., Nowicki M., Wargacki M., Wojnicka E. [2001], *Male i średnie przedsiębiorstwa a rozwój regionalny*, PARP, Warszawa.
- Brdulak J., Jakubik P. [2010], *Instytucjonalne i kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości*, [w:] *Przedsiębiorczość a rozwój regionalny w Polsce*, red. K. Kuciński, Difin, Warszawa.
- Buczowski T., Marek S. [1998], *Teoretyczne i praktyczne podstawy funkcjonowania przedsiębiorstw*, [w:] *Podstawy ekonomiki przedsiębiorstw*, red. S. Marek, Walkowska Wydawnictwo, Szczecin.
- Gawlikowska-Hueckel K. [2002], *Procesy rozwoju regionalnego w Unii Europejskiej. Konwergencja czy polaryzacja?*, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.

⁵ Elementem tego procesu jest wyrabianie umiejętności postrzegania przedsiębiorczości jako zaangażowania indywidualnych podmiotów w życie społeczno-gospodarcze regionu i dostrzegania ich udziału w wypracowywaniu konkretnych wskaźników ekonomicznych gospodarki regionalnej. Obecnie młodzi ludzie nie podzielają popularnej do niedawna ogólnospołecznej opinii o przedsiębiorcy opartej na stereotypach typu: jeżeli przedsiębiorca odniósł sukces, to na pewno ukradł; jeżeli otrzymał pozwolenia na realizację inwestycji, to na pewno wręczył łapówkę; jeżeli współpracuje partnerami zagranicznymi, to na pewno zajmuje się przemytem (por. [Brdulak, Jakubik 2010, s. 87–88]).

- Glinka B. [2008], *Kulturowe uwarunkowania przedsiębiorczości w Polsce*, PWE, Warszawa.
- Kisiel P. [1999], *Spoleczne uwarunkowania przedsiębiorczości – postawy społeczne wobec przedsiębiorczości*, [w:] *Przedsiębiorczość a lokalny i regionalny rozwój gospodarczy*, red. J. Targalski, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Makiela Z. [2008], *Przedsiębiorczość regionalna*, Difin, Warszawa.
- Moszkowicz M. [2006], *Przedsiębiorczość i innowacyjność w gospodarce opartej na wiedzy*, [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości – aspekty ekonomiczne i antropologiczno-społeczne*, red. K. Jaremczuk, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.
- Safin K. [2004], *Uwarunkowania rozwoju przedsiębiorczości – próba systematyzacji*, [w:] *Uwarunkowania przedsiębiorczości*, red. K. Jaremczuk, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Tarnobrzeg.

ENTREPRENEURSHIP AS A FACTOR OF REGIONAL DEVELOPMENT ON THE BASIS OF THE SURVEY RESULTS OF THE RESIDENTS OF KUYAVIAN-POMERANIAN VOIVODESHIP

Summary: The article presents the results of a survey carried out among the inhabitants of Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. Its aim was to identify climate of entrepreneurship in this region. The results of the survey indicate that the inhabitants of the region perceive entrepreneurship as an important factor of socio-economic development of the region. They recognize the existence of numerous barriers to entrepreneurship, but their assessment of stimulants of entrepreneurship suggests that in this region there are favorable conditions for entrepreneurship development. According to the respondents, in the creation of favorable conditions for business development public and private institutions should be involved, and local government should be the most active in this field. The most desirable actions to support entrepreneurship in the region include legal and economic instruments, development in the region of business environment and the organization of links between scientific institutions and business.

Keywords: entrepreneurship, factors of development, regional development.